

Дерев'янко Б.В. Про майбутнє нормопроєктування з урахуванням скасування чинності Господарського кодексу України. *Особливості правового забезпечення господарської діяльності у зв'язку із скасуванням Господарського кодексу України [Електронний ресурс]:* збірник матеріалів Науково-практичного круглого столу (м. Київ, 9 квітня 2025 р.). Упорядник В.І. Полюхович. К.: Електрон. текст. дані. НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2025. С. 68–72.

Дерев'янко Богдан Володимирович,

провідний науковий співробітник ДУ «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова НАН України», д.ю.н., професор

ПРО МАЙБУТНЄ НОРМОПРОЄКТУВАННЯ З УРАХУВАННЯМ СКАСУВАННЯ ЧИННОСТІ ГОСПОДАРСЬКОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Протягом багатьох століть у різних країнах триває пошук оптимального регулювання відносин у сфері економіки з метою задоволення публічних і приватних інтересів усіх учасників таких відносин. Країни різняться за системою права, державним устроєм, формою правління і рівнем демократії (зокрема і в економіці), менталітетом народу й історичними традиціями тощо. Проте загальновизнаною є пряма пропорційна залежність між ефективністю регулювання певних відносин і спеціалізацією та професіоналізмом регуляторів – нормативних і фізичних. Ще у Давньому Римі, право якого й досі ставлять за взірць при регулюванні сучасних відносин (зокрема і в економіці) окремі вчені та політичні діячі, було проведено умовний поділ права на приватне і публічне. Це було прогресивним для тих часів. Проте насправді такий поділ був достатньо однобоким і не враховував багато відносин та їх властивостей, які оточували основні відносини у праві стосовно певної особи, групи осіб чи державного органу або самої держави. Зокрема, при поділі права та його галузей на «приватне» і «публічне» не була врахована велика кількість інтересів, що мала місце у кожній галузі. На це неодноразово в усних промовах вказував академік В.К. Макутов, який наголошував на тому, що після прогресивного станом на дві тисячі років тому поділу права на «приватне» і «публічне», сьогодні право значно змінилося

Деревянко Б.В. Про майбутнє нормопроєктування з урахуванням скасування чинності Господарського кодексу України. *Особливості правового забезпечення господарської діяльності у зв'язку із скасуванням Господарського кодексу України [Електронний ресурс]:* збірник матеріалів Науково-практичного круглого столу (м. Київ, 9 квітня 2025 р.). Упорядник В.І. Полюхович. К.: Електрон. текст. дані. НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2025. С. 68–72.

[1, с. 246]. Суб'єкти кожної галузі права мають і реалізують велику кількість і приватних, і публічних інтересів.

Наведене вище спричинило події із кодифікації економічних відносин, які активізувалися у багатьох країнах по мірі їх економічного розвитку із початку XIX століття. Російська імперія, до складу якої входила більшість українських земель, мала недорозвинену сировинновидобувну екстенсивну економіку, а тому до аналізу проблем кодифікації економічного законодавства підійшла аж на початку XX століття, тобто перед своїм розпадом. Кодифікація економічних відносин не була проведена і в колишньому СРСР. Та Українська держава, яка відновила власну незалежність у 1991 році, спромоглася 16 січня 2003 року прийняти власний Господарський кодекс України [2], який визначив види учасників відносин у сфері господарювання та суб'єктів господарювання, правовий режим їх майна, договорів у сфері господарювання, особливості здійснення видів господарської діяльності у різних сферах та галузях економіки [3]. Проте в українському науковому і політичному середовищі не усіма були сприйняті переваги спеціалізації у регулюванні економічних відносин. Окремими юристами за взірць бралось регулювання відносин в економіці великим за обсягом Цивільним кодексом на зразок із таким регулюванням у Королівстві Нідерланди, російській федерації та Італії часів Муссоліні і пізніше (саме при цьому правителі було скасовано чинність відповідного Комерційного кодексу Італії, який був одним із найперших у світі і який був взятий за зразок при розробці Комерційного кодексу Японії 1899 року [4]). Слід сказати, що Муссоліні був не єдиним, хто ратував за скасування спеціалізації у регулюванні економічних відносин. Наш сусід – російська федерація – багато років поспіль настійно радила Україні скасувати Господарський кодекс і одразу це зробила на окупованих нею територіях – так званих «днр» та «лнр».

Деревянко Б.В. Про майбутнє нормопроєктування з урахуванням скасування чинності Господарського кодексу України. *Особливості правового забезпечення господарської діяльності у зв'язку із скасуванням Господарського кодексу України [Електронний ресурс]:* збірник матеріалів Науково-практичного круглого столу (м. Київ, 9 квітня 2025 р.). Упорядник В.І. Полюхович. К.: Електрон. текст. дані. НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2025. С. 68–72.

Напротивагу наведеному вище можна вказати на наявність чинних комерційних кодексів у європейських державах: Австрії, ФРН, Іспанії, Португалії, Франції, Латвії, Ліхтенштейні, Люксембурзі, Словаччині, Туреччині, Естонії; Господарського (економічного) кодексу у Королівстві Бельгія. 29 жовтня 2015 року було прийнято Підприємницький кодекс Республіки Казахстан [5; 6, с. 79]. А отже, із 15 колишніх республік СРСР кодифіковане економічне законодавство було ухвалено у найбільш економічно розвинених – країнах Балтії і Казахстані. Економічно розвинений у порівнянні із іншими республіками Азербайджан кодифікованого економічного законодавства не має, можливо через джерело походження добробуту, аналогічне радянському. Але економічні та політичні зв'язки цієї країни із Туреччиною, яка має власне кодифіковане економічне законодавство, можуть стати причиною розробки й ухвалення комерційного кодексу у майбутньому. Решта колишніх республік СРСР переважно є автократіями з екстенсивним розвитком економіки та еміграцією трудових ресурсів і відсутністю відповідних кодексів.

Крім європейських держав сьогодні окремі господарські (торгові, комерційні, економічні тощо) кодекси мають США, Японія, Бразилія, Марокко, Макао, Сирія, Туніс, Республіка Корея та деякі інші. Вкотре можна навести приклад Великої Британії. Країна-засновниця системи англо-саксонського права, в якій відсутня єдина класична (як єдиний документ чи книга) конституція, має великий писаний (паперовий та електронний) документ – Акт про компанії (Companies Act), остання редакція 2006 року якого містить 1300 секцій, що включають статті (лише зміст займає 59 сторінок) [7; 6, с. 80].

Наведене вище вказує (за певними виключеннями) на тенденцію відсутності спеціалізованого регулювання економічних відносин країнами з автократичним управлінням та недорозвиненою економікою, а також на помилку українського

Деревянко Б.В. Про майбутнє нормопроєктування з урахуванням скасування чинності Господарського кодексу України. *Особливості правового забезпечення господарської діяльності у зв'язку із скасуванням Господарського кодексу України [Електронний ресурс]:* збірник матеріалів Науково-практичного круглого столу (м. Київ, 9 квітня 2025 р.). Упорядник В.І. Полюхович. К.: Електрон. текст. дані. НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2025. С. 68–72.

законодавця (не будемо зараз наголошувати увагу на дотриманні чи недотриманні процедур і регламентів) стосовно скасування чинності Господарського кодексу України. Тому при наступному нормопроєктуванні учасникам цих процесів треба буде проявляти гнучкість, аналітичні і прогностичні здібності. Законодавство України, рівно як і представництво тих чи інших політичних та суспільних партій і рухів у стінах органу законодавчої та органів виконавчої влади, є досить мінливим. Це є однією із особливостей української демократії, сформованої на основі менталітету українського народу. Тому і розвиток правового забезпечення повоєнної економіки може багаторазово змінитися. Не виключенням може бути повернення у новій формі кодифікованого акта господарського законодавства. Швидше за все він отримає назву «Економічного кодексу України» або «Кодексу з регулювання відносин в економіці». Його предмет регулювання, як і предмет скасованого попередника, виходитиме за межі лише відносин у сфері підприємництва, тобто буде ширшим. Наповнення буде більшим за сферами і галузями, діяльність у яких підлягатиме регулюванню, а самі норми меншими за обсягами – проте чіткішими з однозначним змістом. Цих норм буде більше. Але і використання цих норм практиками буде зручнішим. Багатоманітність при виборі організаційно-правової форми суб'єктів економічної (господарської) діяльності буде одним із найперших принципів, рівно як і рівність форм власності із розгалуженими видами правових режимів майна. Правовий режим узурфрукта також залишиться серед останніх, проте врегульовуватиме саме притаманні йому правовідносини, а не усі можливі. А отже, сучасне правопроєктування має спиратися на наукові дослідження і враховувати також окремі особливості тих видів діяльності, видів суб'єктів, видів майна, видів договорів, видів правового режиму майна, видів засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання, які сьогодні виключені з правового поля. Це аналогія із

Деревянко Б.В. Про майбутнє нормопроєктування з урахуванням скасування чинності Господарського кодексу України. *Особливості правового забезпечення господарської діяльності у зв'язку із скасуванням Господарського кодексу України [Електронний ресурс]:* збірник матеріалів Науково-практичного круглого столу (м. Київ, 9 квітня 2025 р.). Упорядник В.І. Полюхович. К.: Електрон. текст. дані. НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2025. С. 68–72.

тимчасово окупованими територіями, які юридично залишаються всесвітньо визнаними територіями України, на які раніше чи пізніше повернеться дія Конституції України, кодексів, законів і підзаконних та локальних нормативних актів. І до цього треба готуватися сьогодні.

Список використаних джерел:

1. Деревянко Б.В. Міркування про необхідність запровадження концепції розвитку «приватного права» та визначення її назви і змісту. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 245–250.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18-22. Ст. 144.
3. Хозяйственный кодекс Украины: Науч.-практ. коммент. Под общ. ред. А.Г. Бобковой. Х.: Издатель ФЛ-П Вапнярчук Н.Н., 2008. 1296 с.
4. Commercial Code [Law No. 48 of 9 March 1899 as amended through Law No. 64 of 29 June 1990]. URL: https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/r/natlex/fe/details?p3_isn=31754&cs=14P5mVnMzCyxH6sidFm1OBDp_dxiBFto3Sy8-m0XAU9FkrgrKjx1tGWVVCwJfOSQp6Yr_fkbjSsQip50uwcAN2Q
5. Предпринимательский кодекс Республики Казахстан: Закон от 29.10.2015 г. № 375-V. URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=38259854
6. Деревянко Б.В. Доцільність регулювання відносин в економіці Господарським кодексом: зарубіжний досвід. *Форум права*. 2016. № 2. С. 77–82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2016_2_13
7. Companies Act 2006. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>